

Motion till riksdagen 2011/12:Ub287

av **Rossana Dinamarca m.fl. (V)**

Utbildning för ökad sysselsättning och kunskap

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det i skollagen ska införas en rätt att läsa in högskolebehörighet på komvux eller folkhögskola.

Rätt till gymnasieutbildning

Många som i dag är arbetslösa saknar grundläggande utbildning från grund- eller gymnasieskola. Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete och det är även nödvändigt för att kunna vidareutbilda sig på yrkes- högskola eller universitet. Ungdomar som saknar gymnasieexamen löper stor risk att bli långvarigt arbetslösa eller fastna i korta anställningar med återkommande arbetslöshetsperioder.

En gymnasieexamen eller motsvarande har med andra ord blivit en nödvändig förutsättning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället. Därför söker nästan alla ungdomar vidare till gymnasieskolan efter grundskolan.

Trots att en stor andel läser på gymnasieskolan är det inte alla som är behöriga att gå på ett nationellt program. Många söker därför till ett introduktionsprogram, som nu ersätter det individuella programmet och dess varianter. Dessutom är det inte alla på de nationella programmen som slutför sin utbildning. Totalt är det drygt 70 % som får slutförslut från gymnasieskolan och 65 % som får högskolebehörighet.

Högerregeringens politik har gjort det svårare att utbilda sig. Genom att höja gränsen för behörighet på olika nivåer är det färre som blir behöriga att läsa vidare och utbildningsnivån kommer därför att sjunka. Alla utbildningar ger inte heller de kunskaper som är nödvändiga för att etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden.

Fel! Okänt namn på

Många av dessa problem skulle kunna bli bättre om grund- och gymnasieskolan vore mer likvärdig. I en skola som kan anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar och behov kan fler elever få bättre kunskaper. För att skolan ska bli bättre på att möta varje enskild elevs behov måste vi ersätta den kommunala skolpengen och skolvalet med resurser efter behov och närhetsprincip. Det behövs också en upprensning bland de företag som driver skolor för att tjäna pengar. En sådan reform tar många år att genomföra. Hitills har vi bara tagit ett steg på vägen mot en reform genom att riksdagen har fattat beslut om att utreda de senaste decenniernas skolreformer som har skapat de problem med bristande likvärdighet som skolan brottas med.

Men en framtida reform hjälper inte dem som redan har lämnat skolan, eller snart kommer att göra det, utan en fullständig utbildning. För att snabbt åtgärda det och ge fler människor ökad frihet och valmöjligheter på arbetsmarknaden vill vi införa en rätt att läsa in gymnasieskolan inom vuxenutbildningen. Det ska kunna ske antingen inom den kommunala vuxenutbildningen eller på folkhögskola.

Sedan den globala finanskrisen inleddes har fler börjat studera. Det gäller även vuxenutbildningen. Antalet heltidsstudenter på komvux har ökat med drygt 15 % de senaste åren. Det är dock fortfarande långt kvar till det antal platser som fanns innan högerregeringen skar ned vuxenutbildningen med en tredjedel. De extra anslag som kommunerna har fått de senaste åren har inte kompensert för de förlorade studieplatserna. En rätt till gymnasieutbildning gör att det kommer att behövas fler studieplatser.

I den nuvarande gymnasieskolan kommer yrkesprogrammen inte att ge högskolebehörighet. Som en följd av det har regeringen tidigare lovat att de som har läst ett yrkesprogram ska ha rätt att läsa in högskolebehörigheten på komvux. Det har ännu inte genomförts. Utbildningsdepartementet har dock låtit göra en utredning hur en rätt att läsa in gymnasiet på komvux skulle kunna genomföras: Rätt till gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särsvux (Ds 2009:20).

I utredningen beräknas bl.a. de ekonomiska konsekvenserna. Om alla som saknar behörighet skulle erbjudas plats skulle det behövas drygt 42 000 platser. Dock bör en avräkning göras som motsvarar dem som i dag läser in gymnasieskolan eftersom kommunerna redan får bidrag för dessa utbildningsplatser. Tidigare fick kommunerna ersättning för att de anordnade vuxenutbildning genom det särskilda statsbidraget för vuxenutbildning. Detta bidrag ingår sedan 2007 i det generella statsbidraget till kommunerna. Det handlar därför om 31 500 helt nya platser som ska finansieras. Varje helårsplats beräknas kosta 30 000 kronor. Regeringen föreslår i budgetpropositionen att anslaget till komvux ökar med 278 miljoner kronor till 5 000 fler platser på komvux. I förhållande till regeringens förslag anslår vi 667 miljoner kronor i ökade anslag till den kommunala vuxenutbildningen vilket redovisas i motion Utgiftsområde 16 (Ub476).

De snabbt minskande årskullarna som är i gymnasieåldern har lett till att det råder ett mycket stort överskott på gymnasieplatser. Det kan bl.a. innebära att lärare blir övertaliga. Det är lärare som i stället skulle kunna undervisa på

vuxenutbildningen. Den satsning vi genomför kan på så sätt hålla sysselsättningen uppe och bidra även till att lokaler utnyttjas och inte står tomma.

Vi föreslår att det i skollagen införs en rätt att läsa in högskolebehörighet på komvux eller folkhögskola som motsvarar rätten till en grundskoleutbildning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Bättre möjlighet att studera på folkhögskola

Folkhögskolan spelar en viktig roll för det livslånga lärandet. När den offentliga skolan har misslyckats kan den särskilda pedagogiken och studiemiljön på en folkhögskola erbjuda ett alternativ för människor med kort eller ofullständig utbildning. I Folkbildningsrådets folkhögskoledeltagarundersökning 2010 har andelen studerande på allmänna kurser som inte har avslutat gymnasiet ökat. Bara 25 % har minst treårigt gymnasium. Bland deltagare med utomnordisk bakgrund är det dessutom många som saknar formell utbildning på grundskolenivå.

Syftet att locka människor att studera är inte bara att de ska börja läsa utan att de också ska avsluta sina studier. Även i det avseendet är folkhögskolan lyckosam. De som väljer att läsa på folkhögskola lyckas ofta slutföra sina kurser.

Fler bör få möjlighet att läsa in behörighet på folkhögskola. Detta för att stärka demokratin, ge människor valmöjligheter och makt att kunna påverka sina egna liv, bidra till det livslånga lärandet och till människors personliga utveckling.

Studiebidrag för unga arbetslösa

Trots att sysselsättningen nu ökar starkt ligger den svenska ungdomsarbetslösheten klart över genomsnittet inom EU. Bakom den höga ungdomsarbetslösheten ligger en utbildningspolitik som inte lyckats att ge alla ungdomar den utbildning de har rätt till. För närvarande lämnar var tredje elev gymnasieskolan utan fullständiga betyg. Dessa personer löper en mycket stor risk att fastna i en rundgång mellan korta anställningar och arbetslöshet, långtidsarbetslöshet eller att helt slås ut ifrån arbetsmarknaden.

Den svenska skolan har blivit alltmer ojämlig. En likvärdig skola innebär bl.a. att alla elever oavsett social bakgrund och ekonomiska förutsättningar ska ges samma möjligheter att uppnå målen. PISA (Programme for International Student Assessment) 2000 visade att Sverige hade en stark position när det gäller likvärdighet. En analys av resultaten i PISA 2009 visar att Sverige halkat ned från sin topposition och befinner sig numera på en genomsnittlig nivå beträffande likvärdighet. Dels har skillnaderna mellan hög- och lågpresterande elever ökat och dels har skillnaderna mellan hög- och lågpresterande

Fel! Okänt namn på

skolor ökat. En rimlig hypotes är att denna skiktning inom skolan bidrar till att många unga får svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

De ungdomar som har drabbats av nedmonteringen och den minskade likvärdigheten och inte fått möjlighet att få en fullständig utbildning hör givetvis till en av de prioriterade målgrupperna i vår satsning på vuxenutbildningen. Dessvärre räcker det inte att öka antalet studieplatser för att de ska söka sig till komvux. De som saknar fullständig utbildning från grund- eller gymnasieskolan har inte sällan dåliga erfarenheter av skolan. För dem är inte utbildning ett attraktivt alternativ. Det behövs därför något annat som kan locka dem tillbaka till skolbänken.

Ett sätt att uppmuntra till studier är att erbjuda ekonomisk trygghet. Vi vill införa ett särskilt studiestöd för unga arbetslösa som läser in grundskolan eller gymnasiet på komvux eller folkhögskola. De ska kunna få hela studiemedlet som studiebidrag. Bidraget ska vända sig till dem som deltar i jobbgarantin för ungdomar och har utvecklingsersättning eller aktivitetsstöd. Inräknat vårt förslag till höjda studiemedel kommer ersättningen att bli 2 270 kronor i veckan. Omräknat till kalendermånad skulle det bli 9 866 kronor per månad. Det innebär att även de som har aktivitetsstöd får ett incitament att söka sig till vuxenutbildningen.

Även arbetslösa som är fyllda 25 år kommer att erbjudas gymnasiestudier inom vuxenutbildningen med en förmånlig finansiering, aktivitetsstöd eller studiemedel med högre bidragsdel.

De som själva söker sig till komvux och får det vanliga studiemedlet kommer också att få bättre ekonomi eftersom vi dessutom föreslår höjda studiebidrag. Både det ordinarie och det högre bidraget ska höjas. Den som läser in behörighet på komvux och sedan fortsätter att studera på eftergymnasial nivå kommer även i fortsättningen att kunna få sina lån avskrivna.

För en beskrivning av hur våra förslag inom studiemedelsområdet påverkar anslagen i budgeten hänvisas till motion Utgiftsområde 15 Studiestöd (Ub475).

Arbetsmarknaden behöver yrkesutbildning

En orsak till att sysselsättningen inte ökar så snabbt är att det saknas människor med rätt utbildning och kompetens i flera yrken och branscher. Den utbildningsform som snabbt kan möta detta behov är yrkeshögskolan. Ett syfte med denna utbildningsform är att utbildningarna ska vara förankrade i den lokala och regionala arbetsmarknaden. De utbildningar som beviljas bidrag är därför inriktade mot yrken där det finns en efterfrågan på utbildad arbetskraft och i många fall rör det sig om rena bristyrken. Det finns därför goda skäl att utöka antalet platser rejält. Hösten 2010 beviljades 235 ansökningar med 6 400 studieplatser. Det var 26 % av ansökningarna. Yrkeshögskolemyndigheten menar att dubbelt så många hade kunnat få sina ansökningar godkända om det bara hade funnits resurser. Vi ökar anslagen med totalt 565 miljoner kronor per år inklusive studiemedel så att myndigheten

Fel! Okänt namn på

kan ge bidrag till ytterligare 6 000 platser. Detta redovisas i motion Utgiftsområde 15 (Ub475) och motion Utgiftsområde 16 (Ub476).

Fler högskoleplatser för framtida sysselsättning

Universitet och högskolor har stor betydelse för sysselsättningen på något längre sikt eftersom de flesta utbildningar är tre år eller längre. Det gör att planeringshorisonten bör ligga några år in i framtiden. Regeringen utökade högskolan tillfälligt 2010 och 2011 med 10 000 platser. Antalet sökande ökade som en följd av lågkonjunkturen och att det var ovanligt stora årskullar som gick ut gymnasieskolan. År 2012 försvinner dessa platser trots att söktrycket fortfarande är rekordhøgt. Nu i höst ökar antalet antagna vid universitet och högskolor till över 270 000 personer, vilket är det största antalet någonsin. Även intresset för att skriva högskoleprovet ökar. Det finns heller ingenting som tyder på att högskolan kommer att minska sin attraktionskraft. Arbetslösheten är fortfarande hög, och därför kommer många att söka en högskoleutbildning eftersom det ger en starkare ställning på arbetsmarknaden.

Fler akademiker behövs och behovet kommer snart att öka. Det råder redan brist på förskollärare och de nya kraven på behörighet och legitimation i grund- och gymnasieskola kan komma att leda till brist på lärare även i dessa skolformer. Ett annat område där det finns en brist på arbetskraft är vården där det t.ex. saknas specialistsjuksköterskor. Stora pensionsavgångar inom en nära framtid ställer också krav på fler högskoleutbildade i många olika branscher och yrkesområden. Satsningar på högskolan måste därför vara långsiktiga och av den anledningen behöver regeringens satsning på 10 000 extra högskoleplatser förlängas i tre år och det innebär drygt 1 miljard i ökade anslag till universitet och högskolor samt till studiemedel, vilket redovisas i ovan nämnda budgetmotioner.

Stockholm den 28 september 2011

Rossana Dinamarca (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)